

Sosiaalityön tulevaisuus selvitys ja toimenpide-ehdotukset

Selvityshenkilöryhmä: Pekka Karjalainen,
Anna Metteri & Minna Strömberg-Jakka

Anna Metteri

anna.metteri@tuni.fi

Kuntaliitto 6.6.2019

Asettaminen

- STM asetti 2.10.2018 selvityshenkilöryhmän pohtimaan sosiaalityön tulevaisuutta sekä laatimaan konkreettiset toimenpide-ehdotukset st:n tulevaisuuden vision toteuttamiseksi
- Selvityshenkilöryhmä: YTT Anna Metteri, VTL Pekka Karjalainen ja VTM Minna Strömberg-Jakka
- Työskentelyaika 2.10.2018 - 17.4.2019
- Työn tukena laaja taustaryhmä
- Hyödynnetään kansallisia työryhmiä ja verkostoja sekä kokeiluhankkeita

Tehtävä

- Määritellä, mihin sosiaalityöllä pyritään yhteiskunnassa, yhteisöissä ja yksilöiden kohdalla
- Tunnistaa keskeiset ilmiöt ja toiminta-areenat, joiden kohdalla sosiaalityön osaamista eniten tarvitaan
- Löytää keinoja sosiaalityön tavoitteellisuuden ja vaikuttavuuden näkyväksi tekemiseen ja todentamiseen arjen perustyössä
- Esittää ratkaisuja sosiaalityön osaamistarpeisiin vastaamiseksi sekä vaikuttavien työmenetelmien ja monitoimijaisen yhteistyön edistämiseksi
- Esittää konkreettisia sosiaalityön ja asiakasohjauksen toimintamalleja maakunnallisessa toimintaympäristössä
- Huomioida erityisesti paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen

Visio: Sosiaalityö 2030

Tulevaisuuden sosiaalityö toimii mahdollisimman **lähellä ihmisten elämänpiiriä**. Sosiaalityö on matalalla kynnyksellä tavoitettavaa **lähipalvelua**, jolle on ominaista kasvokkainen tai etäyhteyksin tapahtuva vuorovaikutus, yhteisöllinen lähestymistapa ja yhteiskunnallinen näkökulma. **Ymmärrys** paikallisista ja globaaleista **ilmiöistä** sekä toimintaympäristöistä suuntaavat työtä.

Sosiaalityö **käyttää systematisoituja** ja kumppanien kanssa jaettuja vaikuttavia toimintamalleja ja **menetelmiä** sekä soveltaa niitä ihmisten yksilölliset tarpeet huomioiden. Tutkimukseen, kehittämiseen ja innovointiin perustuvat käytännöt rakentavat sosiaalityön monialaista menetelmällisyyttä. Sosiaalityö on **erityistä asiantuntijuutta** vaativa ala, joka rakentuu vahvasti myös **ammattieettisten periaatteiden** varaan.

Sosiaalityö on **luonteva osa tulevaisuuden sosiaaliturvaa**, jossa se kantaa erityistä vastuuta osallisuuden edellytyksistä kaikille.

Sosiaalityön peruspilarit

- **Huolenpito:** Sosiaalityö on ihmisten elämäntilanteista lähtevää auttamistyötä ja vastaa osaltaan vahvasti perustuslain mukaiseen huolenpidon velvoitteeseen kohdentaen tukea sitä eniten tarvitseville.
- **Osallisuus ja merkityksellisyys:** Sosiaalityö tukee vaikuttavin työmenetelmin osallisuuden, merkityksellisyyden ja aktiivisen osallistumisen ja oppimisen toteutumista ihmisten arjessa edistäen näin yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ja turvallisuutta sekä ihmisten hyvinvointia ja terveyttä.
- **Oikeudet ja velvollisuudet:** Sosiaalityö auttaa ihmisiä löytämään oman paikkansa yhteiskunnassa ottaen huomioon heidän oikeutensa ja velvollisuutensa yhteiskunnan jäsenenä.
- **Palvelut ja etuudet:** Sosiaalityö huolehtii osaltaan asiakkaan tarvitseman tuen, palvelujen ja etuuksien yhteen nivomisesta siten, että asiakas kykenee etenemään kohti tavoitteitaan sekä hänen tai hänen perheensä elämäntilanteen kokonaisuus tulee huomioiduksi.
- **Selkeä kokonaisuus:** Tulevaisuuden sosiaalityöllä on selkeä rooli sosiaali- ja terveydenhuollossa ja ihmisten työ- ja toimintakykyä sekä työllistymistä edistävissä palveluissa. Sosiaaliturvan ja palvelujen vaikuttava toimeenpano sekä jatkuva kehittäminen edellyttävät ihmisten ja paikallisyhteisöjen arjen sekä yhteiskunnallisten ilmiöiden, kuten köyhyyden ja eriarvoistumisen prosessien syvällistä ymmärtämistä.

Tiekartan pääteemat ja toimenpidesuosituksukset

- Osaaminen ja osaamisen johtaminen prioriteetiksi
- Vaikuttavuus palvelutoimintaa läpäiseväksi periaatteeksi
- Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta osaksi käytännön työtä

- Vakiintuneiden ja tulossa olevien ilmiöiden tunnistaminen ja jalostaminen ratkaisuksi
- Rakenteellinen sosiaalityö vakiinnutettava työmuodoksi
- Globaalit ja yllirajaiset ilmiöt huomioitava sosiaalityössä

Osaava ja vaikuttava sosiaalityö

Kumppanuuksia rakentava sosiaalityö

Ilmiölähtöinen ja yhteiskunnassa vaikuttava sosiaalityö

Osallistava ja valtaistava sosiaalityö

- Käyttäjä- ja elämäntilannelähtöiset palvelut lähtökohdaksi sosiaali- ja terveydenhuollossa
- Toimiva Kela- ja työvoimapalveluyhteistyö
- Asiakasohjaus- ja palveluprosessit toimiviksi
- Sosiaalityön kumppanuuksia kehitettävä eri toiminta-areenoilla
- Järjestöyhteistyö voimavaraksi

- Sosiaalityötä asiakkaan kanssa
- Sosiaalityö asiakkaiden oikeuksia ajavaksi työksi
- Asiakasosallisuus ja yhteiskehittäminen voimavaraksi
- Sosiaalityö turvattava lähipalveluna

Osaava ja vaikuttava sosiaalityö

- **Sosiaalityöhön tulee kehittää systematisoituja ja vaikuttavia työmenetelmiä.** Niitä sovelletaan sosiaalityön eri toiminta-areenoilla palvelukokonaisuuksien ja -ketjujen kehittämistyössä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää paljon palveluja tarvitsevien tunnistamiseen sekä taitojen kehittämiseen ihmisen kohtaamisessa ja tukemisessa.
- **Osaamista tulee kehittää laaja-alaisissa kokonaisuuksissa eli orientaatioissa,** joita ovat varhainen tuki ja hyvinvoinnin edistäminen sosiaalisina investointeina, tehostettu yksilökohtainen sosiaalityö, yhteisösosiaalityö ja rakenteellinen sosiaalityö.
- **Sosiaalityössä on selkeytettävä vaikuttavuuden seuranta** sekä otettava käyttöön sosiaalityöhön sopivat vaikuttavuutta, hyvinvointia ja toimintakykyä arvioivat mittarit. Vaikuttavuusmittarien tulee eritellä työskentelyn tavoitteet, käytetyt työmenetelmät, asiakkaan elinolosuhteet ja työskentelyssä saavutettu muutos. Vaikuttavuuden seuraamisen tulee olla asiakasta osallistavaa ja sen on lisättävä työskentelyn vastavuoroisuutta. Mittarit tulee integroida asiakastietojärjestelmiin ja vaikuttavuuden tulee olla koko palvelutoimintaa läpäisevä periaate.
- **Sosiaalityön osaamista tulee tukea tutkimuksen, tutkivan kehittämisen, innovaatiotoiminnan ja osaamisen johtamisen avulla.** Sosiaalityön ammattilaisten ja asiantuntijoiden työn tulee olla riittävän autonomista ja motivoivaa. Työntekijöille tulee luoda uralla etenemisen rakenteet myös omissa organisaatioissaan.

- Ammatillisen peruskoulutuksen lisäksi menetelmällisyyttä tulee tukea osana käytännön työtä jatko- ja täydennyskoulutuksen avulla, kehittämistyönä sekä aikuissosiaalityön käsikirjan muodossa.
- Aikuissosiaalityöhön tulee vakiinnuttaa systematisoituja ja vaikuttavia työmenetelmiä. Niitä sovelletaan sosiaalityön eri tehtäväalueilla sekä palvelukokonaisuuksien ja -ketjujen kehittämistyössä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää paljon palveluja tarvitsevien tunnistamisen malleihin sekä taitojen kehittämiseen jalkautumisessa, ihmisen kohtaamisessa ja tukemisessa.

Menetelmäosaaminen

- Sosiaalityön osaamisperustan varmistamiseksi menetelmällistä osaamista tulee kehittää laaja-alaisissa kokonaisuuksissa eli orientaatioissa, joita ovat varhainen tuki ja hyvinvoinnin edistäminen sosiaalisina investointeina, kuntouttava sosiaalityö, yhteisösosiaalityö ja rakenteellinen sosiaalityö.
- Sosiaalityön organisoinnin tulee mahdollistaa orientaatioihin perustuvien tavoitteellisten työmenetelmien soveltaminen käytännön työssä. Tehtäväalueiden mukaista erikoistumista tulee tukea työnohjauksen sekä ammatillisen täydennys- ja erikoistumiskoulutuksen avulla.

Osaamisen orientaatiot

- Vaikuttavuuden seuranta on selkeytettävä valtakunnallisesti ottamalla käyttöön sosiaalityöhön erityisesti kehitetty AVAIN-mittari sekä hyvinvointia ja toimintakykyä arvioivat mittarit (esim. Kykyviisari, 3x10®-elämäntilannemittari, Aikuisväestön hyvinvointimittari). Vaikuttavuusmittarien tulee eritellä työskentelyn tavoitteet, käytetyt työmenetelmät, asiakkaan elinolosuhteet ja työskentelyssä saavutettu muutos sekä hyvinvointia tuottavat mekanismit. Vaikuttavuuden seuraamisen tulee olla asiakasta osallistavaa ja sen on lisättävä työskentelyn vastavuoroisuutta. Mittarit tulee integroida asiakastietojärjestelmiin ja vaikuttavuuden tulee olla koko palvelutoimintaa läpäisevä periaate.

Vaikuttavuus palvelutoimintaa läpäisevänä rakenteena

- Sosiaalityössä on kehitettävä tutkimukseen perustuva sosiaalityön strategia ja luotava sosiaalityön osaamisen yhteinen kokonaisvaltainen kehittämisrakenne alueellisiin osaamiskeskukseen. (OT-keskukset osaksi TKI-rakennetta).
- Valtion tutkimusrahoitus (VTR) tulee mahdollisimman pikaisesti toteuttaa (terveystieteellisen tutkimuksen lisäksi) myös sosiaalityön tutkimukseen, keinona asianomaisten säädösten lisääminen sosiaalihuoltolakiin. Pysyvällä rahoitusrakenteella tulee turvata sosiaalityön tutkimus- ja kehittämistoiminnan jatkuvuus sekä luoda valtakunnallinen sosiaalityön tutkimusohjelma ja alueelliset erva/yhteistoiminta-alueiden tutkimusohjelmat.
- Valtion terveydenhuollon tutkimusrahoituksen (VTR) painopisteistä, jotka STM määrittelee, on kohdennettava osa sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiotutkimukseen, jotta integraatio ei ole sattumanvaraista, vaan perustuu tutkittuun tietoon.

Tutkimus, kehittäminen ja osaamisen tuki 1

- Jokaiseen sosiaalityön koulutusta antavaan yliopistoon on perustettava valtion erillisrahoituksella sosiaalityön työelämäprofessori. Työelämäprofessorit ovat määräaikaista tehtäviä, joiden pätevyysvaatimuksena on tutkimus- ja kehittämisosaaminen sekä vankka asiakastyön tuntemus. Työelämäprofessorit johtavat osaltaan sosiaalialan käytäntöihin kohdistuvaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa tulevassa sosiaali- ja terveydenhuollon aluerakenteessa yhteistyössä osaamiskeskusten vastuuhenkilöiden kanssa.
- Jotta sosiaalihuollon organisaatioita kyetään kehittämään asiantuntijaorganisaatioina, tarvitaan erikoissairaanhoidon vertautuva rakenne, jossa yliopiston professorit toimivat sivuviroissa osan työajastaan sosiaalihuollon organisaatiossa johtamassa käytännön työhön liittyvää tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Lisäksi on perustettava alueellisessa rakenteessa osaamiskeskuksiin vaihtuva-alaiset sosiaalityön tutkijapaikat, jotka mahdollistavat käytäntölähtöisen tutkimuksen tekemisen ja sosiaalityöntekijöiden irrottautumisen määräajaksi tutkimustyöhön

Tutkimus, kehittäminen ja osaamisen tuki 2

- Tulee huolehtia siitä, että lähiesimiehen ja esimiehen, joka määrittää sosiaalityön tekemisen sisältöjä, pitää olla laillistettu sosiaalityöntekijä. Sosiaalityön esimiestehtävissä toimivalta on edellytettävä myös johtamiskoulutusta. Tätä koskeva säädös tulee lisätä lakiin sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015).
- Sosiaalityön organisaatioissa on tunnustettava sosiaalityöntekijän asema autonomisena asiantuntijana³⁴, joka vastaa omasta toiminnastaan ja työnsä kehittämisestä. Ammattihenkilölaissa on säädettävä sosiaalityöntekijän velvollisuuksien lisäksi myös ammatillisista oikeuksista, kuten oikeudesta itsenäiseen päätöksentekoon, joka kattaa asiakkaan tilannearvioinnin ja sen edellyttämän tuen ja palvelut (vastaavalla tavalla kuin laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994, 22 § säätää lääkärin oikeuksista).

Sosiaalityön osaamisen johtaminen 1

- Sosiaalihuoltolakiin tulee lisätä säädös siitä, että sosiaalihuollon toimintayksikössä on oltava vastaava sosiaalityöntekijä samaan tapaan kuin terveydenhuollon toimintayksikössä on oltava vastaava lääkäri.³⁵
- Sosiaalityön akateemiseen tutkintoon sekä täydennys- ja erikoistumiskoulutukseen on sisällytettävä johtamiseen liittyviä kokonaisuuksia.
- Sosiaalityössä täytyy luoda erikoistumisen mahdollisuudet, mikä edellyttää yleissosiaalityön ja erikoissosiaalityön jäsenystä, jotta sosiaalityöntekijän osaamisen kehittäminen voidaan tunnistaa, rekisteröidä ja ottaa huomioon työtehtävissä ja palkkauksessa. Erikoissosiaalityöntekijän kriteerien määrittely ehdotetaan SOSNETin vastuulle yhteistyössä Talentian kanssa. Rekisteröinti ehdotetaan tehtäväksi JulkiSuosikkiin.

Sosiaalityön osaamisen johtaminen 2

- Sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) pohjalta tehtävänkuvia tulee edelleen kirkastaa tulevissa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyörakenteissa ja muilla hallinnonaloilla. Tähän tarvitaan sosiaali- ja terveysministeriön valtakunnallista ohjausta. Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työparityöskentelyä sekä monialaista yhteistyötä tulee lisätä, sillä asiakkaat tarvitsevat tuekseen usein eri toimijoiden osaamista. Tällä on merkitystä myös vaikuttavien palvelukokonaisuuksien kehittämisessä.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee huolehtia sosiaalityön koulutuksen riittävydestä ja tarkistaa, että valmistuvien sosiaalityöntekijöiden määrät vastaavat tarvetta, kun sosiaalityöntekijöitä siirtyy vanhuuseläkkeelle ja jos lastensuojelun ja aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön selvityshenkilöiden ehdottamat asiakasmitoitukset otetaan käyttöön.

Tehtävä rakenne

- Sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaiset aikarajat palvelutarpeen arviointiin pääsemiseksi pitää säätää myös muiden kuin tähän saakka säännöksessä erikseen määriteltyjen asiakasryhmien osalta.
- Sosiaalityön kuormitusta on helpotettava työtilaratkaisulla, jotka mahdollistavat rauhallisen asiakkaan kohtaamisen. Työtä on joustavoitettava etätyöjärjestelyin mukaan lukien kirjalliset työt, kehittämistyö, valitut kokoukset ja etäyhteyksiin soveltuvat asiakastapaamiset.
- Sosiaalityöntekijöille on luotava mahdollisuudet oman työn tutkivaan kehittämiseen, jota ammatillinen esimies ja organisaation johto tukevat. Oman työn tutkivan kehittämisen ja sosiaalisen raportoinnin mahdollistamiseksi sosiaalityön käytössä olevia tietojärjestelmiä tulee muokata sellaisiksi, että niistä on mahdollista saada helpolla tavalla ulos seurantatietoa.

Työolot ja työhyvinvointi 1

- Sosiaali- ja terveysministeriön tulee valmistella sosiaalityön asiakasmäärien mitoitus erityyppiset tehtäväkuvat huomioiden. Esimerkiksi Osallistavan sosiaaliturvan kokeilussa on havaittu, että tehostetussa yksilötyössä maksimi aktiiviasiakkuuksien määrä on 30.
- Organisaatioiden rakenteisiin tulee luoda foorumit eettistä kuormitusta tuottavien tilanteiden käsittelyyn. Tavoitteena tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilöiden oikeuksien turvaaminen lainmukaiseen ja eettiseen sosiaalityöhön (vrt. toimenpide-ehdotus eettisistä toimikunnista vuoden 2005 selvityksessä⁵²). Näillä foorumeilla sosiaalihuollon ammattihenkilöt voisivat päästä keskusteluun myös kunnan/kuntayhtymän talousjohdon ja poliittisen johdon kanssa.

Työolot ja työhyvinvointi 2

- Toimenpide-ehdotus: Sosiaalihuollon organisaatioita tulee kehittää asiantuntijaorganisaatioina, joissa organisaation johto tukee sosiaalityön ammatillista lähijohtamista, työyhteisön jatkuvaa oppimista, oman työn tutkivaa kehittämistä ja joustavaa toimintaa sekä työntekijöiden potentiaalin monipuolista käyttämistä, mikä tuottaa työssä jaksamista.
- Toimenpide-ehdotus: THL:n yhteyteen tulee perustaa sosiaalityön digitaalinen tutkimussivusto, jossa tutkijat julkaisevat ajantasaisesti sosiaalityön tutkimuksen käytäntörelevantteja yhteenvetoja (policy brief).

Työolot ja työhyvinvointi 3

Kumppanuuksia luova sosiaalityö

- **Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut on toteutettava käyttäjä- ja elämäntilannelähtöisesti.** Poisohjaamisen kulttuurista on luovuttava, ja asiakkaan on saatava tarvittaessa akuutti apu tilanteessa, jossa hänet ensimmäiseksi kohdataan. Sosiaalityöntekijän täytyy olla mukana sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatillisissa tiimeissä. Erikoissairaanhoidossa sosiaalityöntekijän osaaminen on tunnistettava ja sisällytettävä palvelukuvauksiin eri toimialueilla.
- **Kela-yhteistyöhön on rakennettava menettelytavat, joilla voidaan ehkäistä etuuksien viivästyminen sekä etuuksien ja palvelujen väliin putoaminen.** Kelan ja sosiaalityön roolit, työnjako ja asiakasohjauksen periaatteet on selkeytettävä. Tietoteknisten ratkaisujen on oltava toimivia sekä asiakasrajapinnassa että viranomaisten kesken. Kelaan on lisättävä koulutusta ja osaamista sosiaalityöstä ja sosiaalipalveluista
- **Yhteistyössä työvoimapalvelujen kanssa sosiaalityöntekijän on käytettävä osallisuutta luovia ja kannustavia menettelytapoja** sekä autettava ihmisiä löytämään omat unelmansa ja paikkansa yhteiskunnassa. Mitä korkeampi työllisyystavoite yhteiskunnalla on, sitä merkittävämpi rooli on sosiaalityöllä ja toimintakyvyn tukemisella.
- **Sosiaalityön osaaminen ja toiminnan edellytykset on varmistettava eri areenoilla** kuten sosiaalihuollossa, terveydenhuollossa, mielenterveystyössä, kuntoutuksessa, työterveyshuollossa, päihdetyössä, lapsiperheiden sosiaalityössä, vammaistyössä, vanhustyössä, kouluissa ja ammattioppilaitoksissa, maahanmuuttotyössä, rikosseuraamustyössä, poliisin ja puolustusvoimain työssä sekä julkisissa että yksityisissä organisaatioissa.
- **Vakiinnutetaan järjestöjen ja sosiaalityön yhteistyö tavoitteelliseksi toiminnaksi ja yhteiseksi voimavaraksi.** Sosiaalityössä on opittava hyödyntämään luovia ja spontaaneja paikallisia kumppanuuksia asiakkaiden ja asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

- Toimenpide-ehdotus: On selkiytettävä Kelan ja sosiaalityön roolit, työnjako sekä asiakasohjauksen periaatteet sekä ilmoituskäytännöt. Kelaan on lisättävä koulutusta, ja osin osaamista sosiaalipalveluista sekä tulisi perustaa STM:n vetämä neuvottelukunta asiaa edistämään. Vastaavasti sosiaalityössä kuntien tulee kehittää toimintatapoja erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden tavoittamiseksi.
- Toimenpide-ehdotus: Tuen tarpeen tunnistamista on kehitettävä koulutuksen avulla sekä järjestelmäratkaisuin. Mahdollisuuksia tiedon parempaan yhteiskäyttöön järjestelmien välillä tulee selvittää, jotta huoli-ilmoitusten prosessin toimivuus voidaan varmistaa esimerkiksi rakentamalla tiedonvaihdon kannalta olennaisten yhteisten tietojen varanto.

Sosiaalityön ja Kelan keskinäinen rooli sekä asiakkaan oikeuksien turvaaminen

- Vastuita asiakasohjauksesta ja asiakasprosesseista tulee selkeyttää. Palvelujen ja toimijoiden roolit on kuvattava ja selkeytettävä, ja palveluille tulee rakentaa asiakkaan tilanteesta lähtevät tavoitteet ja arviointikriteerit.
- Tehtävärakennetta tulee selkeyttää siten, että sosiaalityöntekijän ja -ohjaajan ammatillisuutta voidaan käyttää tehokkaammin heikoimmassa olevien asiakkaiden tilanteiden ratkaisemiseksi.

TE-palvelut ja sosiaalityö

- Sosiaalinen kuntoutuksen menetelmäosaamista ja resursointia on lisättävä kunnissa. Tulee myös tunnistaa tilanteet, joissa sosiaalista kuntoutusta tarvitaan kuntouttavan työtoiminnan sijaan. Esimerkiksi nuorten osalta sosiaalista kuntoutusta tulee käyttää tarvittaessa työpajajakson mahdollistamiseen.

Kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus

- Sosiaalityöntekijöiden työskentely perustason terveydenhuollossa on järjestettävä siten, että sosiaalityöntekijä toimii moniammatillisen tiimin pysyvänä jäsenenä. Asiasta tulee säätää lailla. Laillistetun sosiaalityöntekijän osallistuminen työttömien moniammatilliseen työkyvyn ja ja kuntoutustarpeen arviointiin perusterveydenhuollossa tulee turvata työttömien väliinputoamisen ehkäisemiseksi ja kuntoutuksen aikaistamiseksi.
- On selvitettävä käytössä olevat terveydenhuollon sosiaalityöntekijän viranomaisvastuuseen liittyvät mallit ja niistä saadut kokemukset ja varmistettava terveydenhuollon sosiaalityöntekijän asema sosiaalihuollon ammattihenkilönä.
- On selvitettävä muutostarpeet sosiaalityön osalta työterveyshuollon työkyvyn ja kuntoutustarpeen arvioinnissa.

Terveydenhuollon sosiaalityö

- Mielensterveyslakiin tulee lisätä säädös siitä, että sosiaalityön tulee olla osa mielensterveyspalveluja kaikissa palvelumuodoissa. Mielensterveyspalveluissa on turvattava sosiaalityöntekijän palvelut mielensterveyden sosiaalisten kysymysten asiantuntijana. Monialaisen työskentelyn avulla on turvattava riittävän monipuolinen ja kokonaisvaltainen asiantuntijuus mielensterveys- ja päihdeasiakkaiden auttamisessa eri toimipaikoissa.
- Mielensterveysosiaalityö tulee tunnistaa tulevassa mielensterveysstrategiassa.
- Mielensterveysongelmien hoidossa tulee turvata lääkärin ja sosiaalityöntekijän yhteistyö sosiaaliturvan ja ammatillisen kuntoutuksen perusteena olevien lausuntojen ajoituksessa ja valmistelussa, jotta asiakkaiden toimeentuloon ja kuntoutumisprosesseihin ei tule katkoksia.

Mielensterveys- ja päihdesosiaalityö 1

- Perusterveydenhuollon tiimissä tulee olla sosiaalityöntekijä, joka voi tarttua aikaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi asiakkaiden mielenterveyttä kuormittaviin ja päihteidenkäyttöön liittyviin sosiaalisiin tekijöihin ja toimia myös perusterveydenhuollon vastuulla olevan työterveyshuollon tiimissä.
- Yhteisöllisen työn ja ryhmätyön toteutusta, sosiaalista tukea/kuntoutusta ja jalkautuvaa työtä tulee lisätä mielenterveys- ja päihdesosiaalityössä toipumisorientaation viitekehyksessä.
- Valtion tutkimusrahoitusta (VTR) tulee kohdentaa mielenterveyden sosiaalisiin kysymyksiin ja mielenterveysongelmista kärsivien asiakkaiden mahdollisuuksiin palveluissa, jotta näitä asioita voitaisiin paremmin hallita.

Mielenterveys- ja päihdesosiaalityö 2

- Koulujen sosiaalityössä on tarkistettava työntekijämitoituksia, jotta tuen tarpeessa olevien lasten perheille voidaan järjestää tukea matalalla kynnyksellä
Koulujen sosiaalityö tulee määritellä sosiaalihuollon ammattihenkilötoimintana, ja sillä tulee olla selkeä yhteys sosiaalihuollon toimintaan ja palveluihin.
- On turvattava kotipalvelujen ja perhetyön tarpeenmukainen saatavuus lapsiperheille sosiaalityöntekijän ammatillisen arvion perusteella.

Perhesosiaalityö

- Asumissosiaalista työtä tulee vahvistaa osana sosiaalityötä ja -ohjausta tukemalla menetelmällistä osaamista jatko- ja täydennyskoulutuksin sekä huomioimalla asumissosiaalinen työ palvelurakenteissa.
- Sosiaalisen kuntoutuksen sisältöä tulee jäsentää siten, että asumisen tukeminen ja asumissosiaalinen työ nostetaan yhdeksi sosiaalisen kuntoutuksen toimintamuodoksi.

Asumissosiaalinen työ

- Taloussosiaalityön kokonaisuutta tehdään Suomessa jo laajasti, mutta velka- ja talousneuvontaa tulee lisätä sekä rakenteellisen työn osuutta tulee vahvistaa köyhyyttä aiheuttaviin rakenteisiin vaikuttamisessa.

Taloussosiaalityö

- On selvitettävä maahanmuuttososiaalityön vastuita ja tehtäviä sosiaalityön roolin selkeyttämiseksi ja vahvistamiseksi maahanmuuttoon liittyvän ihmiskaupan tunnistamisessa ja uhrien auttamisessa sekä paperittomien ihmisten elämisen vaihtoehtojen löytämisessä. Ammattihenkilölain soveltamisalan tulkintaa tulisi tarkentaa niin, että se koskee myös maahanmuuttotyössä toimivia sosiaalihuollon ammattihenkilöitä toimintaorganisaatiosta riippumatta.

Maahanmuuttososiaalityö

- Vammaispalvelujen toimintatapoja ja päätöksentekokäytäntöjä tulee kehittää lainsäädännön edellyttämällä tavalla osallistavaksi siten, että asiakas on mukana keskustelussa, voi tuoda esiin oman näkökulmansa, saa tietää ratkaisuun vaikuttavat kriteerit ja lopullisen päätöksen perustelut. Kokemusasiantuntijoiden osallistuminen vammaispalvelujen kehittämistyöhön tulee turvata kattavasti koko maassa.
- Vammaispalvelujen sosiaalityöhön tarvitaan asiakasmitoitus, jotta voidaan turvata hyvä kohtelu, yksilöllinen työskentely, asiakkaiden yhdenvertaisuus ja vammaissopimusten sisältämien oikeuksien toteutuminen.

Vammaissosiaalityö 1

- Vammaissosiaalityöntekijöille on varattava sekä sosiaalityöntekijän että juristin konsultaatiomahdollisuus. Vammaissosiaalityön osaaminen on varmistettava myös mielenterveysosiaalityössä.
- Budjettien rakentamisessa tulee huolehtia siitä, että vammaispalveluihin kohdennetaan resurssit tarpeen mukaisesti, jolloin vasta voi toteutua sosiaalityöntekijän oikeus tehdä vammaisen henkilön tilannearvion ja yhteistoiminnallisen asiakasprosessin pohjalta päätökset henkilön tarvitsemasta tuesta (mm. palvelut, sosiaalinen tuki, resurssit) ja oikeus määrätä tarvittava tuki (kuten lääkärillä on oikeus määrätä tarvittava hoito).

Vammaissosiaalityö 2

- Vammaispalvelujen myöntämisen kriteerit tulee ottaa avoimeen poliittiseen ja ammatilliseen keskusteluun vammaisten yhdenvertaisuuden parantamiseksi ja läpinäkyvän päätöksenteon turvaamiseksi. Keskustelun virittämiseksi ehdotetaan komiteatyöskentelyä tai valtakunnallista kehittämisryhmää, jossa ovat mukana mm. julkisen hallinnon, järjestöjen, palvelun käyttäjien, poliittisen päätöksenteon ja sosiaalityön edustajat. Paikallisten vammaisneuvostojen tehtäväksi ehdotetaan po. asioiden nostaminen paikalliseen poliittiseen ja ammatilliseen keskusteluun.
- Valtion tutkimusrahoitusta (VTR) tulee pikaisesti suunnata vammaispalveluihin, jotta vammaissosiaalityössä kipeästi tarvittava kehittämistyö voidaan perustaa tutkitulle tiedolle.

Vammaissosiaalityö 3

- Sosiaalityössä tulee kehittää ja toteuttaa jalkautuvaa lähityötä ja alueperustaisen yhteisösosiaalityön toimintamalleja, joissa tuetaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta, osallisuutta ja ihmisten toimijuutta omassa elämässään ja yhteisössään. Tästä tulee lisätä säädös sosiaalihuoltolakiin.

Yhteisösosiaalityö

Osallistava ja valtaistava sosiaalityö

- **Osallisuus nähtävä** sosiaalisena, toimintakyvyllisenä ja taloudellisena hyvinvointina.
- **Osallisuuden esteet tulee tunnistaa ja purkaa.** Asiakaskohtainen sosiaalityö tarvitsee tuekseen yhteisöllisiä ja rakenteellisia orientaatioita.
- **Sosiaalityössä on lisättävä osallisten asiantuntemuksen hyödyntämistä**, tästä saatavan tiedon seuranta ja arviointia sekä edellytettävä eri palveluntuottajien sitoutumista näihin periaatteisiin. Yhteiskehittämistä tulee hyödyntää palvelujen suunnittelussa sekä sosiaalityön menetelmien kehittämisessä. Sosiaalityö on myös asiakkaiden etuja ja oikeuksia ajavaa työtä.
- Asiakasraadeista, **vertaistukea antavista tahoista**, kokemusasiantuntijoista ja kehittäjäasiakkaista tulee rakentaa **laajempi verkosto**.
- **Sosiaalityön tulee olla jalkautuvaa matalan kynnyksen lähipalvelua**, jossa toteutuu alueperustainen yhteisöllinen lähestymistapa. Digitaalisten palvelujen kehittämisessä on huomioitava palvelujen tarpeenmukainen saatavuus ja asiakkaiden mahdollisuudet hyödyntää palveluja.

- Valtakunnallisessa sosiaalityön kehittämisohjelmassa osallistavan ja valtaistavan sosiaalityön osaamista tulee vahvistaa edelleen ja konkretisoida sitä työkäytännöiksi.

Asiakasta tukevat osallistavat ja valtaistavat menetelmät

- Sosiaalityö tulee turvata matalan kynnyksen lähipalveluna, jossa toteutuu alueperustainen ja yhteisöllinen lähestymistapa. Digitaalisten palvelujen kehittämisessä on huomioitava palvelujen tarpeenmukainen saatavuus ja kaikkien asiakkaiden mahdollisuudet hyödyntää palveluja.

Sosiaalityö matalan kynnyksen lähipalveluna

- Sähköisten asiakaspalvelujen kehittämisen tulee perustua tietoon asiakkaiden tarpeista ja paikallisista olosuhteista. Tämä edellyttää asiakkaiden mielipiteiden ja heidän tilanteidensa koordinoitua selvittämistä. Kuntien, Kuntaliiton ja sosiaalialan osaamiskeskusten tulee yhteistyössä alueillaan laatia sosiaalihuollon ja sosiaalityön sähköisten asiakaspalvelujen strategia ja toimeenpanosuunnitelma, jotka pohjautuvat tutkittuun tietoon asiakkaiden tarpeista.

Digitalisaatio asiakkaan osallisuuden, vallan ja itsemääräämisoikeuden tukena

- Sosiaalityön käytössä olevia asiakastietojärjestelmiä on kehitettävä paremmin asiakkaan osallisuutta mahdollistavaksi ja tukevaksi. THL:n (sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto), ohjelmistotoimittajien, Kuntaliiton, kuntien, sosiaalialan osaamiskeskusten ja asiakastahoja edustavien on tehtävä tässä kehittämistyötä, jota varten on luotava yhteinen foorumi.
- Kirjaamisvalmennuksia tulee tarpeenmukaisesti jatkaa myös Kansa-koulu II-hankkeen päätyttyä vuoden 2019 jälkeen huomioiden sosiaalihuollon valtakunnallisen dokumentaation kirjaamisvaateet ja tähän liittyvät aikataulutukset. Kirjaamisvalmentajien kouluttamisessa on vältettävä kirjaamisvalmentajien organisaatioihin mukanaan tuoman osaamisen häviäminen esimerkiksi tilanteessa, jossa organisaation ainoa kirjaamisvalmentaja vaihtaa työpaikkaa. Hankkeen tehtävät ja tulisi jalkauttaa sosiaalialan osaamiskeskukseen siten, että turvataan kirjaamisvalmentajien saatavuus ja mahdollistetaan heidän verkostotapaamistensa jatkuvuus. Kirjaamisvalmentajiin liittyvän koordinoivan työn turvaaminen jatkossa edellyttää STM:n perusrahoitusta sosiaalialan osaamiskeskuksille.

Sähköiset tietojärjestelmät ja tiedonhallinta

- Sosiaalityössä on lisättävä yhteiskehittämistä ja asiakkaiden asiantuntemuksen hyödyntämistä laajemmin palvelujen suunnittelussa. Kehittämiseen osallistuville asiakkaille on luotava kannustinloukuton ja sanktioton palkkiojärjestelmä, jossa asiakkaan tekemä kehittämissuoritus huomioidaan ja järjestetään asiakkaille työnohjaus. Kuntien, Kuntaliiton, sosiaali- ja terveysministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön ja asiakkaiden edustajana esimerkiksi Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry:n kautta saatavien yhteyshenkilöiden on tehtävä yhteistyötä tämän toteuttamiseksi.
- Asiakasraadeista, vertaistukea antavista tahoista, kokemusasiantuntijoista ja kehittäjäasiakkaista tulee rakentaa Eksoten tapaan alueellisesti tai valtakunnallisesti laajempi verkosto, jonka asiantuntemusta voidaan käyttää aiempaa systemaattisemmin. erillisistä alueellisista verkostoista saataisiin keskitetysti myös valtakunnallista kokoavaa tietoa. Tämän toteuttaminen tulee sitoa tuleviin sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistuksiin ja on huomioitava sosiaalihuollon tiedonhallinnan kehittämisessä

Yhteiskehittäjyys ja asiakasraadit

Ilmiölähtöinen ja yhteiskunnassa vaikuttava sosiaalityö

- **Sosiaalityötä on kehitettävä ilmiölähtöiseksi ja sektorirajat ylittäväksi työksi,** joka välttää ongelmalähtöistä asioiden käsittelyä. Ilmiölähtöinen sosiaalityö pystyy löytämään ongelmien juurisyitä, joilla on merkitystä työn vaikuttavuuden ja varhaisen tukemisen kannalta.
- **Ilmiöt ovat ajassa muuttuvia, joten niitä ei tule pilkkoa asiakasprosessin eri vaiheisiin eri palveluntuottajille** (vrt. tuotteistaminen), vaan niitä luonnehtii kokonaisvaltaisuus, mikä on sosiaalityön erityinen vahvuus.
- **Rakenteellinen sosiaalityö tulee vakiinnuttaa jatkuvasti käytössä olevaksi toimintamuodoksi.** Se tunnistaa ajalle tyypillisiä tai paikallisia ilmiöitä parantaen palvelujen kohdentumista ja tavoitteenmukaisuutta. Tulee luoda toimintakäytännöt, jotka mahdollistavat rakenteellisen sosiaalityön ja sosiaalisen raportoinnin tuottaman tiedon hyödyntämisen päätöksenteossa.
- **Globaalit ja ylirajaiset ilmiöt tulee huomioida sosiaalityön osaamisalueina.** Sotiin ja konflikteihin liittyvällä pakolaisuudella, ilmastonmuutoksella ja siihen liittyvällä elinmahdollisuuksien kapeutumisella voi tulevaisuudessa olla suuri merkitys hyvinvoinnille ja ympäristön kestävyydelle ja sitä kautta yksilöille.

- On mahdollistettava sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sosiaalityössä varaamalla resursseja ehkäisevään sosiaalityöhön, rakenteelliseen sosiaalityöhön, yhteisösosiaalityöhön sekä osallistavaan ja valtaistavaan työhön.

Sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

- Rakenteellinen sosiaalityö on sosiaalityöntekijän lakisääteinen tehtävä ja sille tulee varata tilaa jokaisen sosiaalityöntekijän työn kokonaisuudessa. Tämän lisäksi tarvitaan vakiintunut käytäntö, jossa sosiaalityöntekijöillä olisi määräajoin mahdollisuus toimia tutkijasosiaalityöntekijänä sosiaalityön kehittämiseksi.
- Sosiaaliseen raportointiin tulee kehittää systemaattisia jokapäiväiseen työhön integroituvia malleja ja se tulee systematisoida vakiintuneeksi osaksi sosiaalityön toimintaprosessia sekä hyödyntää osana laajempaa alueellista hyvinvointikertomusta. Sosiaalityöntekijöiden käytössä olevia tietojärjestelmiä tulee muokata niin, että ne tukevat työn seurantaa ja tiedontuotantoa rakenteellisen sosiaalityön tarpeisiin

Rakenteellinen sosiaalityö

- STM:n tulisi perustaa työryhmä ratkaisemaan esitettyihin avoinna oleviin seikkoihin sekä sosiaaliasiamiesten rooliin liittyviä kysymyksiä. Työryhmän tulee myös selvittää sosiaaliasiamiesten aseman vahvistamista tiedontuotannossa osana rakenteellista sosiaalityötä.

Sosiaaliasiamiestoiminta

Sosiaalityötä viranomaisvastuulla ja ilman

- Tulevaisuudessa on varmistettava sosiaalityön paikka julkisen sosiaalihuollon järjestämisvastuulla tapahtuvana toimintana
- On tunnistettava sosiaalityön roolit ja resurssit julkisen sektorin eri areenoilla sekä kolmannen sektorin ja yksityisen sektorin toiminta-areenoilla
- Sosiaalityö on luonteeltaan palvelutoimintaa, joka ei aina identifioi asiakkuuksia ja perustuu vahvasti sosiaalityön ammatillisiin ja eettisiin periaatteisiin
- Vaikka lakisääteisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamiseen ei sisältyisikään varsinaista päätöksentekoa, ne voivat olla luonteeltaan julkisia hallintotehtäviä
- Sosiaalityön toteuttamista voi ohjata sosiaalihuoltolain (1301/2014) sijaan muu lainsäädäntö (aktivointi ja työllistymiseen liittyvät velvoitteet)
- Viranomaistyönäkin sosiaalityö on ihmistä kohtaavaa työtä, joka käyttää yhtenä työn välineenä hallintopäätöksiä eli julkista valtaa.
- Sosiaalityötä ei voi sitoa täysin hallinnollisiin rakenteisiin, sillä palvelukäsitykset sekä yksilöiden ja paikallisyhteisöjen tarpeet muuttuvat
-

Sosiaalityön kehittämishjelma hallituskaudelle 2019-2023

- Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön uudistamiseksi ja konkretisoimiseksi on toteutettava valtakunnallinen kehittämishjelma, joka määrittää pilottien avulla sosiaalityön paikat ja roolit uudistuvassa sosiaaliturvassa, palvelujärjestelmässä sekä paikallisissa toimintaympäristöissä. Kehittämistyössä on hyödynnettävä Toimi-hankkeen, PRO-SOS ja ISO-SOS -hankkeiden sekä Osallistavan sosiaaliturvan kuntakokeilun tulokset.
- Kehittämishjelman tavoitteet tulee sitoa soveltuvin osin sosiaaliturvan kokonaisuudistukseen etuuksien ja palvelujen yhteensovittamiseksi sekä palvelujen resursoimiseksi. Uudistuvat sosiaalityön palvelut toteuttavat samanaikaisesti osallisuuden, osaamisen, toimintakyvyn ja työllisyyden tavoitteita.

KIITOS!